

TÜRKMENLER ARASINDA ALİ ŞİR NEVÂİ HAKKINDA ANLATILAN HALK DESTANLARI-2

Nergis BİRAY

GÜL İLE SULTANSÖYÜN

Sultansöyün ile Mirali oturmuş sohbet ediyorlarmış, konuşmaları dördüncü yıldız görenin çocuğuyla yani ikinci kızla ilgiliymiş. O kızla ilgili, hiçbir yerden hiçbir haber alınmadığı için, Sultansöyün Mirali'ye şöyle bir teklifte bulunmuş:

-Gel, ikimiz de ülkeyi dolaşalım, halkın durumuna bir bakalım, ayrıca o kızla ilgili bir haber var mı, soruşturalım.

Mirali, Sultansöyün'e biraz ağır bir söz söylemiş:

-Sultanım, kız hakkında söylediğin açık. Ama halk hakkında söylediklerinle ilgili bir sorum var: Sadece halkın durumunu öğrenmek için mi yoksa halkın durumuna yardım etmek için mi?

-Türkmen halkının şimdiye kadar misafir kovduğunu hiç duymadım. Fakat ziyaret için olduğunu da önceden duyurmak lazım; bizim sultanlara layık derecemiz, sultanlara layık izzet ve hürmet edilecek gücümüz yoktur.

Mirali araya girip:

-Misafir yemek için gelmez, güler yüz için gelir! demiş.

Kızlar çadırlarına girinceye kadar Sultansöyün ile Mirali, bir süre at otlatmış, sonra da Gülgilin çadırına gitmişler.

Sultansöyün, Gül'ün lokmasını yiyişini, karaca çadırın ağaçlarını seyredip kinayeli bir şekilde:

-Güzel çadırımsın fakat, arzu ağacı eğriymiş! demiş.

Gül de Sultansöyün'e kinayeli bir cevap vermiş:

-Ağacı eğri de olsa, dumanı doğru çıkıyor.

Gül, onların önüne, katıksız, ekmezsiz hamur aşısı koymuş.

Sultansöyün Mirali'nin kulağına fısıldamış:

-Ben şu kıza takılmak istiyorum, demiş.

Mirali ona:

-Demin takıldın, nasıl cevap aldın? O, sana hemen ağır bir cevap verir! demiş.

"Hamur aşımı bulayıp, koydu katıksız ekmezsiz".

Gül de onun yaptığı gibi, şiirle cevap vermiş:

"Varı bilmez, yoğu bilmez, ne garip misafirsiniz".

Mirali, Sultansöyün'ün kulağına fısıldayıp:

-Benim dediğimi dinlemedin, aldın mı cevabımı? demiş.

Saraya döndükten sonra yıldız görenlerin çocuklarından ikinci kızın Gül olduğunu anlayan Sultansöyün kızın annesine sözcü göndermiş.

Sözcüler gidip haber verdiğinde, Gül annesinden önce:

-Benim kıymetimi annem bilmez, ben bilirim, demiş.

Sözcüler kızın kıymetini, pahasını sorunca Gül şunları saymış:

-On kuzu. Yirmi kurt. Otuz erkek deve. Kırk yaşlı pir insan. Elli aygır. Altmış hadım edilmiş hizmetkâr. Yetmiş hayvanlar için ipek ip. Seksen tane hayvanların ayağını bağlamak için ip. Doksan torba.

Sultansöyün sözcülerin getirdiği ha-

beri duyup: o bir şeyler koparmak için hükmetmek istemiş. O zaman Mirali araya girip:

-Ey sultanım, sen kızın akıllı sözlerini anlamadın, demiş.

Sultansöyün, Mirali'nin sözüne öfkelenip:

-İlim adamısın madem sen o anda düsündür! demiş.

-Sultanım, insan on yaşında kuzu gibi olur, yirmisinde kurt gibi, otuzunda erkek deve gibi, kırk yaşında akıl kâsesi dolup taşmış gibi, ellisinde aygır gibi, altmışında hizmetkâr gibi, yetmişinde ipek ip gibi, sekseninde iki ayağı bağlanmış gibi, doksan yaşında başına torba giydirilmiş gibi olur. Kız, ilk başta senin aklını sınamış, ikinci olarak da seni yaşlı görmüş.

Sultansöyün, Mirali'nin sözüne darılıp:

-Ben niçin yaşlıyım? O kızla yaşıt değıl miyim? diye bağırmış.

-Sultanım, doğru söyleyenin dostu olmadığım biliyorum. Böyle de olsa öfkelenmiyorum. Gül'ün şu anda gül yaprakları bozulmamıştır. Ama sen kendini kırka böldün. Kırk yaşını üst üste hesaplasan dokuz yüz doksan dokuz olur. Bu durumda sen kendini nasıl Gül ile yaşıt sayabilirsin? En iyisi sen, onun sözüne öfkelenme de yolunu bul, zamanını bekle.

Gül, çeşitli istekler, çeşitli nazlanmalar ile Sultansöyün'e çokça eziyet ettikten sonra sonunda kendini sultana kabul ettirmiş.

Sultansöyün birkaç gün sonra uzak bir yere gitmek için hazırlanmış Gül'e de zor bir iş emretmiş:

-Gül, eğer sen güllüğünde kalmak istiyorsan, benim emrimi mutlaka yerine getirmelisin. Eğer yapmazsan, o zaman senin ne yaprağın kalır, ne de kokun. Ben yedi yıllığına gidiyorum. Dönüp geldiğimde

sen yedi yaşındaki oğlanı, kara atın yedi yaşındaki dölünün üstüne bindirip önüme çıkaracaksın!

Padişah gittikten sonra, Gül çaresiz kalmış, yanına cariyelerini çağırılmış, sultanın emrini onlara anlatmış, onlara fikrini sormuş. Cariyeler ona akıl verememiş, biz sadece senin emrettiğini yapabiliriz diye cevap vermişler. Gül, otuz cariyesine erkek elbisesi giydirip onları otuz ata bindirip peşine takıp yola çıkmış. O gidip sultanın ordusunun biraz uzağında bir yerde durmuş. O, iki cariyeyi erkek kıyafetiyle sultanın yanına göndermiş, şöyle demiş:

-Ağamız bizi sizin yanınıza gönderdi. Eğer padişah hazretleri merhamet ederse, ağamız sizi selamlamaya gelecek.

Padişahın izin verdiğini gelip haber verdiklerinde, Gül erkek kıyafetine girip, sultanın yanına gitmiş. İzzet ve hürmetle iki büklüm selam vermiş. Sultansöyün kadir kıymet bilen misafire yanında yer vermiş, onunla sohbete başlamış:

-Nereden geliyorsunuz? İşiniz nedir?

-Sultanım, biz tüccarız. Bizim satmak için kıymetli mallarla yüklü kervanımız gelir. Otuz altı hizmetkârla kervanın önünü kesip duruyoruz. Buralarda olduğunuzu duyunca sizinle selamlaşıp geçmeyi kendimize borç bildik.

-Hoş geldiniz!

Onların sohbetleri derinleştikten sonra, Sultansöyün ona:

-Ey tüccar, başka ne gibi işiniz, ne gibi hüneleriniz var? diye sormuş.

Gül ona: Biraz satranç bilirim, diye cevap vermiş.

-O zaman satranç oynayalım.

-Çok iyi. Fakat bizim bir adetimiz var: Oyuna başlanınca iki tarafta en çok sevdiği şeyini ortaya koyar, yenen alır.

-Çok güzel adet. Benim en sevdiğim şeyim kara atımla şu başımdaki tacım. Ye-

nilirsem bunları veririm. Siz ortaya ne koyuyorsunuz?

-Çin-Maçin'den seçip aldığım bir hanımım var. Onu görmek için göz gerek. Yenilirse size onu veririm.

Saraydan ayrıldığından beri aradan birkaç gün geçtiği için, hanım sözü sultanın kulağına çok hoş ve güzel gelmiş.

İkisinin arasındaki oyun heyecanlı geçmiş, sonunda Sultansöyün sonunda yenilmiş. Sultansöyün, kara atı ile tacını Gül'e vermiş, sabah yine bir el oynamalarını rica etmiş.

Gül, Sultansöyün'ün tacını başına takmış, kara atı ise atlarının arasına salmış.

Ertesi gün satranç oynadıklarında Sultansöyün yenmiş.

Gül, söylediği hanım suretine girip kendini Sultansöyün'ün yanına götürmüş ve üç gün geçtikten sonra, yine bir bahane ile sultanın yanına gelmelerini cariyelere tembih etmiş.

Gül'e gören Sultansöyün'ün akli başından gitmiş, ona dokunmak istemiş. Gül, Sultansöyün'ün elini itip:

-Çek elini! Ben cariye olsam bile Şark kanunlarına göre beni nikahlamazsan, benim yanıma gelemezsin! demiş.

Sultansöyün vakit müsait olsa onu hareme çoktan koydurmuştu, ama şimdi onun şartlarına boyun eğmeğe mecbur olmuştu. Kadı, hat yazmış, Sultansöyün mührünü basmış ve "cariyenin" eline vermiş.

Aradan üç gün geçtikten sonra cariyelerden biri erkek kıyafetiyle gelip, Sultansöyün'e şöyle demiş:

-Sultanım, beni ağam gönderdi. Bana sultanın tacını giymek, atına binmek layık değildir. Sultana da cariye ile evlenmek

hoş olmaz. Bu işi el gün henüz öğrenmemişken bunlar hiç olmamış gibi davran-sak, diye bizim ağamız size görüş bildiriyor.

Sultansöyün bu fikri kabul edip cariyeyi geri göndermiş, atıyla tacını geri almış.

Aradan aylar, günler geçtikten sonra Gül'ün oğlu, atların da kara attan dölü olmuş.

Tam yedi yıl sonra, Sultansöyün'ün döndüğü haberi gelmiş. Gül, oğlunu kara atın yavrusuna bindirmiş, birkaç emir vermiş, babasını karşılamaya göndermiş.

Gül'ün oğlu yüz oğlanın başına geçip kara atın üstünde Sultansöyün'ün karşısına çıkmış.

-Esselamünaleyküm baba! diye Sultansöyün'ün önünde eğilmiş.

Sultansöyün oğlana hayretle bakıp:

-Kimin oğlusun? diye sormuş:

Oğlan babasına sevinçle bakıp:

-Sultansöyün'ün oğluyum! demiş.

Sultansöyün attan inmekten aciz, gazapla Gül'e doğru gazapla, hırsıyla atılmış. Durumun iyi olmadığını anlayan Mirali onun peşinden ayrılmamış. Sultansöyün, Gül'e hiçbir şey sormadan kılıcını çekip indirmek istemiş. Mirali araya girip:

-Sultanım, cellatlar bile sebepsiz can almazlar. Önce bunun sebebini öğrenelim, demiş.

Sultansöyün hiddetle:

-Çekil! diye bağırmuş.

Mirali onun karşısında baş eğip:

-Sultanım, sebepsiz kan dökmeyi yüreğine geçirebiliyorsan, bırak bu bir tane olmasın, iki olsun, öncelikle benim başımı kes! demiş.

Sultansöyün, Mirali'ye vuramayıp kılıcını aşağı indirmiş ve boğuk bir sesle:

-Gül, bu oğlanı nerden buldun? diye sormuş.

Gül, hiç kaygılanmadan, sultana sırrını anlatıp, yüzüne sevinçle bakmış:

-Sultanım, sen avdayken tüccarla satranç oynamamış mıydın?

-Oynamıştım.

-Yenilince ne vermiştin?

-Kara atımla tacımı vermiştim.

-Yenince ne almıştın?

-Tüccarın cariyesini almıştım.

-Sen o cariyeye el vurmak istediğinde o ne talep etmişti?

-Ahtnâme.

-Sen onu vermiş miydin?

-Evet vermiştim.

-Sen kendi ahdini, mührünü tanırmısın?

-Horasan'da benim mührümü tanımayan var mı?

Gül, Sultansöyün'ün mühürlü hattını çıkarıp verince, sultan, Gül'ü kendinden daha usta, Mirali'yi gerçek dostu saymış, onların ikisinin önünde başını eğmiş. O sırada oynaya oynaya gelen yedi yaşındaki oğlunu kucaklamış ve sıkıca öpmüş.

KİM HAKLI

Sultansöyün yaz günü, her nasılsa Horasan'ın büyük dağının başına çıkmış, kendini kaptırmış. O, bu dağın zenginliğinden faydalanamadan, bu dağda adam nasıl yaşayabilir, diye düşünmüş. En sonunda, kış günü dememiş bir tellal çıkarmış:

-Kim Horasan'ın büyük dağının üstünde kırk yorganın içinde bir gece yatıp sabaha kadar ölmezse Sultansöyün, o adama ağırlığınca altın verecek, diye bağırtmış.

Altına heveslenen birçok insan, dağda donarak canından olmuş. Bir gün Mirali:

-Sultanım, bir de ben deneyeyim, demiş.

Sultansöyün:

-Mirali, ahmak olma. Senin ölümüne dayanmam. Benim için çok gereklisin, deyip onu göndermekten kaçınmış.

Mirali kararlı olduğunu kesin bir dille ortaya koymuş:

-Sultanım, can benim. Canımı senin beni sevişinden birkaç kat daha fazla seviyorum. Benim de ölümü istediğim yok. Ben sadece senin dileğini gerçekleştirmek istiyorum. Ya dağda kalmama izin ver ya da şartını geri al.

Sultansöyün, Mirali'ye izin vermekten başka çare bulamamış.

Mirali, dağa çıkıp, kırk yorganın otuz dokuzunu altına döşemiş ve birini üstüne almış. Gece vücudu hiç titrememiş bile. Sabah ise terleyerek uyanmış.

Sultansöyün çok şaşırmış, Mirali'ye sormuş:

-Mirali, doğrusunu söyle. Gece yatınca ateş gördün mü?

-Evet, çok uzakta günbatısından aşağı doğru, tam yan tarafımda bir ateş parlıyordu.

-Ha, sana o ateşin sıcaklığı ile ısınmış derler. Benim şartımı yerine getirmemişsin, deyip Mirali'ye altın vermekten vazgeçmiş.

Günlerden bir gün, Sultansöyün bir iş için acilen Mirali'yi aramış. Mirali'nin peşinden adam gönderince, Mirali ona:

-Şimdi ocağa çaydanlık koymuş, çay demleyip içtikten sonra gelecek, diye söyle demiş.

Sultansöyün, acele edip peşinden ne kadar adam gönderse de onların hepsi aynı cevapla dönüp gelmişler. Sözü'nün kısası yüz çaydanlık kaynakacak kadar zaman geçtiği halde Mirali gelmemiş. En sonunda Sultansöyün onun yanına gitmek zorunda kalmış. Oraya varınca ne görsün?! Mirali, ateşin üç adımlık uzağına çaydanlık koymuş, bağdaş kurup oturmuş. Sultansöyün

sinirlenip:

-Ey ahmak adam, tâ üç adımdaki çaydanlığa ateşin sıcaklığı gelir mi? diye bağırılmış.

Mirali hemen lafi yapıştırmış:

-Ey sultanım, tâ uzaklardan ışığı parlayan ateş beni ısıttığına göre, üç adım uzaktaki ateş çaydanlığı kaynatmaz mı?

Sultansöyün yenilgiyi kabullenip:

-Mirali, ben senin haklı olduğunu biliyordum, ama buna nasıl cevap bulur acaba diye seni sınamak için böyle yaptım. Ne kadar altın gerekiyorsa anahtarını senin elinde, al! demiş.

Mirali:

-Sultanım, sen altına doydüğün gibi Mirali'yi sınamaya doymadın mı? Yine de, Mirali ölünceye kadar ne kadar sorun varsa sor, demiş.

BU DA GEÇER

Mirali, vezirlerin kendi aralarında sohbet edip, onunla hiç ilgilenmediklerini görmüş. Mirali'yi de yanlarına alıp gezmeğe çıkan vezirler, Mirali'yi çöl ortasındaki bir kuyuya atmışlar.

İki üç gün boyunca Mirali'den hiçbir haber alınmamış. Sultansöyün onu hiçbir yerde bulamamış, belki öfkelenip gitmiştir diye düşünüp kaygı, kedere boğulmuş, şarkı söyleyip oturuyormuş:

“Gam ile, kaygı ile soldu baharın gülleri...”

Bir iş için şehre gelip Sultansöyün'ün şarkısını duyan çoban, bunu ezberlemiş. Sonra da ovada koyun otlatırken Sultansöyün'ün şarkısını hatırlayıp söylemeye başlamış:

“Gam ile, kaygı ile soldu baharın gülleri...”

Çoban şarkısını bitirmeden, yerin al-

tından bu şarkıyı devam ettiren bir ses yükselmiş:

“Dostunu çaya salandır, sayramaz bülbülleri...”

Çoban, sesin nerden geldiğini anlayamamış ama bu şarkıyı da hatırında tutmuş. Tekrar şehre geldiğinde, Sultansöyün'ün “Gam ile, kaygı ile soldu baharın gülleri...” şeklindeki şarkısını duyunca, “dostunu çaya salmıştır, sayranaz (ötmez) bülbülleri” deyip geçip gitmiş.

Sultansöyün, çobanı durdurup bu şarkıyı kimden öğrendiğini sormuş. Çoban ona daha önce bir defa daha geldiğini, Sultansöyün'ün şarkısını öğrendiğini, sonra bu şarkıyı çölde söyleyip dolaşırken onun arkasını devam ettiren bir ses duyduğunu söylemiş.

Sultansöyün işin ne merkezde olduğunu anlayıp vezirlerini yanına çağır-mış, onlara bir şart koşmuş:

-Size öğleye kadar zaman veriyorum. Bu süre içinde öyle bir söz bulun ki, bu söz beni hem sevindirsin hem yüreğimi avut-sun... Eğer böyle bir söz bulamazsanız cezanız ölüm olacak.

Sultanın “söz” demesinden maksat Mirali'yi bulmak demekmiş. Ama, vezirler bunu düşünememişler. Onlar kendi aralarında ne kadar görüşüp konuşsalar da sultanı sevindirip kaygılandırabilecek bir söz bulamamışlar. Ecelden kurtulmak için yine Mirali'ye yalvarmaktan başka çare bulamayıp, hemen onun yanına gitmişler. Yaptıklarından pişman olduklarını söyleyip sultanın şartını da anlatmış, ondan kendilerini korumasını, onu kuyudan çıkaracaklarını, bu işi örtbas etmesini, rica etmişler.

Mirali, onlara bir söz öğretmiş.

Vezirler, Sultansöyün'ün huzuruna

gelip baş eğmişler. Sultansöyün onlara sorunca:

-Bu da geçer, diye cevap vermişler.

Sultansöyün onlara bağırması:

-Haramzadeler! Bu söz, bir adamın ağzından kendi ihtiyarıyla çıkacak bir söz değil. Bu söz ölümün yakınındaki bir adamın sözü. Bu sözü kimden öğrendiğinizi açıkça söyleyin. Yoksa, hepimizin kanını hastalıklara derman ederim.

Vezirler, bu sözü Mirali'den öğrendiklerini, onu daha önce kuyuya attıklarını itiraf etmişler.

Sultansöyün onlara emretmiş:

-Kuyuya iple gidin, Mirali'yi peşinize takıp getirin!

Mirali'yi kuyudan çıkarıp getirdiklerinde Sultansöyün vezirlerden oç alma işini Mirali'ye bırakmış.

Mirali, Sultansöyün'e bakıp şöyle demiş:

-Ey sultanım, siz Mirali'yi ne kadar imtihandan geçerseniz de, onu hâlâ tanıyamamışsınız. Mirali, yüreğinde kin besleyen bir insan değil. Size de şunu söyleyeceğim, oç almak istersen insan kılığındaki insandan, kendinle denk insandan almak gerekir. Her ayağa batan diken için, elini kana bulayıp durmanın da bir manası yok.

NEREYE HARCAYACAKSIN

Mirali, Sultansöyün'ü hiç kendi evine çağırmamış. Bir gün onların yolu Mirali'nin evinin yakınlarından geçtiği halde, Mirali yine sesini çıkarmadan geçip gitmek istemiş. Ama Sultansöyün bu sefer konuşmadan duramamış:

-Mirali, bir defa bile evine davet etmene müeyesser olmadım. Bunun sebebi

nedir?

-Bunun sebebi: Sultansöyün, Mirali'nin yaşayışı hakkında haberdâr olmadığı içindir.

-Haydi, o zaman evine gidip görelim.

-Gelin sultanım.

Sultansöyün içeri girdiğinde, gözüne bir tek eşya bile ilişmedi. Evin içine bin tane taş atsan, biri bile kalmadan içine düşerdi. Mirali'nin hanımı döşeksiz evde, kuru bir derinin üstünde iğ eğirip oturuyormuş. Sultansöyün, buranın Mirali'nin evi olduğuna inanamayıp oturan kadına:

-Bu ev kimin evi? diye sormuş:

-Sultanım, bu ev sizin baş veziriniz Mirali'nin evidir.

-Siz, niçin böyle fakirce yaşıyorsunuz?

-Hüdâ'ya şükür. Canımız sağ. Çalışmak için iyi kötü iş de buluyoruz.

-Ben senin kocana ayda yüz altın aylık veriyorum. O paralar nereye gidiyor?

-Sultanım, nereden toplanmış ise belki oralara gitmiştir? Biz, bu evde yukarı baksak, yıldız; aşağı baksak, bu kuru deriden başka bir şey görmüyoruz.

Sultansöyün, Mirali'ye sormuş:

-Ey Mirali, hazineden aldığın paraları eve getirmeyip nereye harcıyorsun?

Mirali ona cevabında:

-Bu paranın nereye harcandığını bilmek istiyorsan, beni takip et! demiş.

Sultansöyün onunla gitmeğe razı olunca, Mirali ona şart koşmuş:

-Benim elbiselerimi sen giyeceksin, seninkileri ben. Benim atıma sen bineceksin, seninkine ben. Sen peşimden geleceksin, ben önden gideceğim.

Sultansöyün buna da razı olmuş.

Gide gide şehrin kenarında yaşayan

sakatların yanına varmışlar. Orası, iyileşememiş, memlekete gerekli olmayan, ülkeden seçilip çıkarılmış olan bahtsızların yeriymiş. Mirali, Sultan görünüşünde atını önden sürüp gittiği için, onu tanımayıp yanından geçmişler. Ama Mirali kıyafetindeki Sultansöyün'ün etrafına toplanmışlar. Biri atı durdurmuş, biri ayağından biri elinden yapışıp attan aşağı indirmişler:

-Gözümüzün cevheri, derdimizin dermanı, Mirali geldin mi? Allah sana uzun ömürler versin, deyip Sultansöyün'ün konuşmasına, kıpırdamasına fırsat vermemişler.

Sultansöyün, boğazının gücü yettiğince bağırır:

-Ey Mirali, yetiş! Senin paramı nereye harcadığını şimdi anladım. Bunların padişahı da ben değilmişim, senmişsin.

Mirali, sakatlara bakıp Sultansöyün'ü onlarla tanıştırmış.

-Sultansöyün sizin yanınıza hatırınızı sormaya geldi. Siz, hangi isteğiniz, hangi ihtiyacınız varsa isteyin.

Sakat ve fakirlik içindekiler Sultansöyün'ün etrafına tekrar toplanmışlar. Karınca gibi üşüşüp vücudunu, giyim giyeceğini öpmeye başlamışlar.

Zor durumda kalan Sultansöyün, Mirali'ye:

-Ne alacaksan al da, beni bunların elinden kurtar, diye yalvarmış.

Mirali:

-Sakatlar, körler, bir azası olmayanlar için özel bir yer yaptırıp, masraflarını devlet tarafından öderim, dersin kurtarırım, diye şart koşmuş.

İğrenç kokuların başını döndürdüğü Sultansöyün:

-Bunların eviyle birlikte, sakatların koruyucusu Mirali'nin evini de yeniden

yapın, diye emir vermiş.

NE YAPMAK GEREK

Sultansöyün, bir kara atını, bir de Gül adlı hanımını bütün dünyaya bedel görmüş. Onların ölümünü bile düşünemediği için bir gün vezirlerinin yanında:

-Kim kara atımla Gül'ümün öldüğü haberini bana getirirse, o adam belaya uğrar, demiş.

Nerede can varsa, orada ölüm de var. Kara atın bir gün zamanı gelip eceli yetmiş. Vezirler, bu haberi Sultansöyün'e haber verememiş, söylemesi için Mirali'ye yalvarırlarmış.

Mirali, Sultansöyün'ün yanına gitmiş, suratını asıp somurtup oturmuş. Sultansöyün ona:

-Ey Mirali, bu hâlin ne? Sana yakışır bir hâl değil. Bunun sebebi ne? diye sormuş.

Mirali başını kaldırıp, şiir söylemeğe başlamış:

Kara atını yatmıştır.

Ayaklarını atmıştır.

Kulaklarını dikmiştir...

Sultansöyün onun sözünü kesip:

-Öldü desen olmaz mı? demiş.

Mirali ona bakıp:

-Sultanım "öldü" haberini biz de sizden duyuyoruz! demiş.

Sultansöyün bir müddet surat asıp oturduktan sonra:

-Böyle söylemekle benim canımın belâya uğrayacağını mı söylemek istiyorsun? demiş.

-Yok sultanım, kendi canımı belâdan kurtarmak istiyorum.

-Zararı yok. Kara at ölmüş bile olsa kır at ölmemiştir.

Sakınılan göze çöp batar hesabı, Sultansöyün'ün değer verdiği, sevdiği hamını Gül de bir gün ölmüş. Vezirler, bu haberi

Sultansöyün'e söyleyememiş. Yine Mirali'ye yalvarmışlar. Mirali, Sultansöyün'ün yanına gidip baş eğmiş:

-Sultanım izin verirse, bir mısralık şiirle bir soru soracağım.

-Buyur.

-“Servi ağacının gölgesinde solsa Gül, ne yapmak gerek?”

Sultansöyün de ona şiirle:

-“Serviden tabut kılıp, gülden kefen yapmak gerek” diye cevap vermiş ve yürek acısına sabredemeyip, of çekerek nefes almış.

-Vah! Gül öldü desen olmaz mı?

-Gül öldü dersem, kendi ölümümün kursağına bıçak sokacağım aklıma geldi.

Sultansöyün sadece bir sultan olmayıp Mirali'nin izinden giden bir şairmiş. O Gül'ün kaygısıyla felekten şikayet edip aşağıdaki şiiri söylemiş:

“Çarhı bet mihrin elinden eylerim ben dâdi hey.

Çünkü kıldı kıldı bizi gamgin, özgeleri şâdi hey.

Nice yıllık âşnâmız oldu bizden yâdi hey.

Sernigün olmuş, yatar o kâmet-i şem-şâdi hey.

Cennetin burcundaki tubımı yıktın bâdi hey.

Fırkat eyyamında Mecnun bunca köp laf vurmasın.

Hicri derd-i dağını hiç kimse benden sormasın.

Mert eğer tohumun ekip, bir bi-mahal³ sovk⁴ urmasın.

Tiz göterin cismini çıksın ki çeşmim görmesin

Tabutun tizrek yonup,⁵ gönderiver

harrati hey.

Yari kim kıldı sefer, hicrana dözsen,⁶ vaktidir.

Fırkatinden yaş döküp, bağırını ezsen, vaktidir.

Yahşılardan hüsnü vardır, bir gül üzsen, vaktidir.

Leylü vü Mecnûn sıfat divâne gezsen, vaktidir.

Canı Şirin'in çıkıp, çıksan gözün Ferhâdi hey.

Hafız dek göğsüne taş vurmادين Sultansöyün.

Akıtıp eşk-i revânın yörmedin Sultansöyün.

Ol ki teslim kıldı can, sen kılmadın Sultansöyün.

Yâr ile bir gûra⁷ niçin girmedin Sultansöyün.

Tâ ki dünya var iken kalırdı senden adı hey...

NOTLAR

* Bu yazı “Berdi KERBABAYEV, Mirali (Novayı), Türkmen dövletneşir, 1948” adlı eserin Türkiye Türkçesine aktarılmasından ibarettir.

** Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

1 Türkmenistan'ın şehir merkezi olan “Tahtapazar” şehrine, Ekim İhtilâline kadar Taşköprü adı veriliyordu.

2 toklu: Bir yaşını dolduran kuzu.

3 bi-mahal: Bahtsız.

4 sovk: Soğuk.

5 yon-: Yontarak yap-, yont-

6 döz-: Sabret-

7 gûr : Mezar